20.3.2017

Kirjallinen lausunto valtioneuvoston selontekoon kestävän kehityksen globaalista toimintaohjelmasta Agenda2030:sta Kestävän kehityksen Suomi – pitkäjänteisesti, johdonmukaisesti ja osallistavasti (VNS 1/2017 vp)

Tasa-arvovaje-hanke

Tasa-arvovaje -hanke kiittää Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaa mahdollisuudesta antaa kirjallinen asiantuntijalausunto VNS 1/2017 vp Valtioneuvoston selontekoon kestävän kehityksen globaalista toimintaohjelmasta Agenda2030:sta Kestävän kehityksen Suomi – pitkäjänteisesti, johdonmukaisesti ja osallistavasti.[1] Tasa-arvovaje -hanke edistää sukupuolen, tasa-arvon ja talouden kysymyksiä käsittelevän tutkimustiedon käyttämistä päätöksenteon tukena ja tähtää sukupuolten tasa-arvoa edistävään talouspolitiikkaan.

Lausunto analysoi, missä määrin Agenda2030:n kansallinen[2] toimeenpanosuunnitelma toteuttaa toimintaohjelman sukupuolten tasa-arvoa koskevan tavoitteen[3] sekä missä määrin sukupuoli- ja tasa-arvonäkökulma toimeenpanosuunnitelmassa on otettu läpileikkaavasti huomioon. Lausunnon painopiste on tasa-arvon ja talouden yhtymäkohdissa. **Tasa-arvovaje huomauttaa kansallisen toimeenpanosuunnitelman sukupuolten tasa-arvoa käsittelevien toimien konkretian ja kunnianhimon puutteesta sekä siitä, ettei sukupuolinäkökulmaa ole kunnolla valtavirtaistettu suunnitelman sisältöihin ja seurantaan**.

Pääkommentit:

1. Sukupuolten tasa-arvoa edistävät toimet (tavoite 5) ovat riittämättömät. Hallituksen tasa-arvo-ohjelma, joka sivuuttaa hoivan jakamisen, ei riitä Agenda2030:n toimeenpanoksi. Tasa-arvopolitiikan henkilö- ja toimintaresurssien vähentyminen kertoo tasa-arvon heikosta arvostuksesta.
2. Sukupuolinäkökulma on valtavirtaistettu puutteellisesti toimintasuunnitelman sisältöön ja seurantaan.
3. Kestävän kehityksen politiikkaperiaatteiden mukaan tasa-arvopolitiikan on oltava pitkäjänteistä, muutosvoimaista, johdonmukaista ja osallistavaa. Toimeenpanosuunnitelma edellyttää myös, että sukupuolinäkulman sisällyttämistä politiikan ja hallinnon prosesseihin, kuten hallitusohjelmiin ja talousarvioon ja tulosohjaukseen kehitetään.
4. Toimintasuunnitelman seuranta ja arviointi on toteutettava yhteistyössä sidosryhmien, kuten tasa-arvotutkijoiden ja naisjärjestöjen kanssa. Seurantaindikaattorit on kehitettävä sukupuolitietoisesti.

[1] https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/VNS_1+2017.pdf

[2] Kiinnitämme lausunnossa huomion nimenomaisesti kansalliseen toimeenpanoon Suomessa. Ulkoasianministeriön mukaan Suomi piti Agenda 2030 neuvotteluissa esillä kansallisesti tärkeitä teemoja kuten sukupuolten välistä tasa-arvoa, naisten ja tyttöjen oikeuksia. Uudet tavoitteet koskevat kaikkia maailman maita – siis myös Suomea. Tavoitteet kuten sukupuolten välinen tasa-arvo ja eriarvoisuuden poistaminen ovat hyviä esimerkkejä asioista, joissa jokaisella maalla on kehittymisen varaa. http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=49313

[3] Tavoite 5: Saavuttaa sukupuolten välinen tasa-arvo sekä vahvistaa naisten ja tyttöjen oikeuksia ja mahdollisuuksia. http://kestavakehitys.fi/web/kestava-kehitys/agenda2030/tavoite-5

Agenda2030 tavoitteen 5 (sukupuolten tasa-arvo) toteutuminen toimeenpanosuunnitelmassa

Kansallinen tasa-arvopolitiikka (luku 2.9)

Toimeenpanosuunnitelmaan sisällytetyt (osio 2.9.) toimet sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi ovat riittämättömät Agenda2030:n tavoitteen 5 toimeenpanoon. Vaikka tutkijat ja kansalaisjärjestöt ovat osoittaneet tasa-arvo-ohjelman riittämättömyyden ja tuoneet esiin hallituksen leikkaavan talouspolitiikan negatiivisia vaikutuksia tasa-arvoon, ei toimeenpanosuunnitelma sisällä uusia sitoumuksia sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi vaan rajoittuu hallituksen tasa-arvo-ohjelmaan.

Hallituksen tasa-arvo-ohjelma 2016-2019 ohittaa monet tasa-arvopolitiikan sovitut linjaukset. Huolestuttavaa on etenkin uusien konkreettisten toimien puute ja se, että **tasa-arvo-ohjelma sivuuttaa pitkäaikaisen tavoitteen hoivavastuun tasaamisesta** sekä tavoitteissa että toimenpiteissä.[4] Hoivavastuun jakamisen sivuuttaminen on Agenda2030:n näkökulmasta ongelmallista, sillä tavoitteen 5 kohta 5.4. vaatii koti- ja perhevastuun jakamisen edistämistä.

Tasa-arvovaje ilmaisee huolensa myös siitä, että **valtioneuvoston tasa-arvoselonteon linjausta tasa-arvotyön resurssien ja organisaation parantamisesta ei ole toteutettu**. Tasa-arvoyksikön organisatorista asemaa ei ole parannettu, eikä tasa-arvoa ole tehty näkyväksi vastuullisen ministerin nimessä. Tasa-arvoyksikön henkilöresurssit ovat 2010-luvulla vähentyneet, ja samapalkkaohjelman henkilöresurssit ja määrärahat puolitettiin vuonna 2016[5]. Istanbulin sopimuksen toimeenpanoon ei ole osoitettu tarvittavia resursseja, ja sovittu kahden miljoonan euron vuotuinen korotus turvakotien määrärahaan ei riitä turvakotipaikkojen lisäämiseen sopimuksen vaatimalle tasolle. Sukupuolten tasa-arvon edistämisen resursseja on kavennettu myös tasa-arvopolitiikan ulkopuolella. Tasa-arvopolitiikan toimeenpanoa tukevien naisjärjestöjen valtionapua leikattiin 14% vuonna 2015, ja THL:n seksuaali- ja lisääntymisterveyden toiminto (SELI) lakkautettiin vuonna 2016 säästötoimien seurauksena. **Haluttomuus korjata tasa-arvotyön resursointiin ja organisointiin liittyviä ongelmia viestii tasa-arvon vähäisestä merkityksestä**.

Tasa-arvovajeen toimenpide-ehdotukset epäkohtien korjaamiseksi:

- **Parannetaan tasa-arvoviranomaisten asemaa ja vahvistetaan resursseja.** Valtion tulee antaa sukupuolten tasa-arvoa edistäville kansallisille instituutioille ja toimielimille asianmukaiset henkilö-, rahoitus- ja tekniset resurssit.
- Varmistetaan, että **sukupuolivaikutusten arvioinnista tulee yleinen käytäntö kaikissa ministeriöissä** valmisteltaessa lainsäädäntöä, poliittisia ohjelmia ja toimintaohjelmia
- Osoitetaan **riittävä rahoitus Istanbulin sopimuksen toimeenpanoon.**
- **Toteutetaan perhevapaauudistus,** jonka lähtökohtana sukupuolten tasa-arvon edistämisen tavoite ja laaja-alaiseen tutkimustieto
- **Toteutetaan YK:n CEDAW-komitean Suomelle antamat suositukset.**

[4] Tasa-arvovaje (2016). Hallitus piti lupauksensa ja tarjoili tasa-arvo-ohjelmassa pettymyksen. http://www.tasaarvovaje.fi/?p=474

[5] Valtioneuvoston selonteko naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 2010. Väliraportti 2016. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/79290

Sukupuolten tasa-arvon edistäminen talouspolitiikassa ja sukupuolitietoinen budjetointi

Tasa-arvovajeen mukaan **sukupuolten tasa-arvon edistämistä on tärkeä tarkastella yhteydessä talouspolitiikkaan, sillä sukupuolittuneille oletuksille perustuva ja sukupuolisokea talouspolitiikka saattaa vesittää pitkäjänteisen työn tasa-arvon edistämiseksi**. Yksi esimerkki tästä on se, miten leikkaava talouspolitiikka on käytössä olevan tiedon perusteella heikentänyt sukupuolten tasa-arvoa useilla osa-alueilla[6]. Agenda 2030:n toimeenpanoon liittyy keskeisesti kaksi keinoa varmistaa, että talouspolitiikka edistää tasa-arvoa: palkattoman työn huomiointi sekä sukupuolitietoinen budjetointi.

Feminististen taloustietieteilijöiden mukaan **sukupuolitietoinen talouspolitiikka edellyttää palkattoman työn arvon tunnustamista** ja sen huomioimista talouden mittareissa ja päätöksenteossa. Lisäksi **julkiset hoivapalvelut tulisi ymmärtää taloutta ja hyvinvointia tukevana investointina** eikä kustannuseränä[7]. Viimeaikainen kansainvälinen tutkimus osoittaa, että julkiseen hoivaan sijoittaminen edistää paitsi tasa-arvoa myös talouskasvua ja työllisyyttä[8]. Palkattoman työn arvon tunnustaminen ja julkiset lisäinvestoinnit hoivaan olisivat olennainen osa Agenda2030 toimeenpanoa Suomessa, sillä tavoitteen 5 kohta 5.4. vaatii palkattoman hoiva- ja kotityön tunnustamista sekä julkisia palveluja. Valitettavasti tätä ei ole huomioitu toimeenpanosuunnitelmassa.

Toimeenpanosuunnitelma vaatii Agenda2030:n tavoitteiden sisällyttämistä budjettiprosessiin (ks. esim. s.31 ja s.34) ja se vaatii siksi myös **sukupuolitietoisen budjetoinnin kehittämistä**. Kokonaisvaltainen sukupuolitietoisen budjetoinnin prosessi toisi sukupuolinäkökulman osaksi paitsi talousarvion laadintaa myös keskipitkän tähtäimen talouspoliittista suunnittelua ja seurantaa (hallitusohjelma, julkisen talouden suunnitelma) sekä kaikkea talouspoliittista päätöksentekoa. On pyrittävä tekemään sellaisia talouspolitiikan linjaa sekä resursseja koskevia päätöksiä, jotka tukevat sukupuolten tasa-arvoa niin tulonjaossa, työelämässä kuin hoivan jakautumisen suhteen. Sukupuolitietoisen budjetointi edellyttää, että sukupuolinäkökulma tuodaan mukaan kaikkiin keskeisiin talouspolitiikan työkaluihin. Sitä varten tarvitaan monipuolista, eri tieteenalojen tutkimustietoa hyödyntävää talousarvion ja talouspoliittisten toimien ennakkoarviointia sekä tietoa reformien, leikkausten ja investointien kumuloituneista sukupuolivaikutuksista.[9]

Tasa-arvovajeen toimenpide-ehdotukset epäkohtien korjaamiseksi:

- **Tuotetaan palkattoman kotitaloustyön arvoa mittaava ns. kotitaloussatelliitti** säännöllisesti huomioiden erityisesti palkattoman hoivan arvo ja kotitaloustyön sukupuolittainen jakautuminen ja otetaan tieto huomioon päätöksenteossa
- **Otetaan palkaton työ huomioon talouspoliittisten päätösten vaikutuksia arvioitaessa.**
- Siirrytään kohti **maksutonta varhaiskasvatusta** ja perutaan päivähoidon leikkaukset sekä **investoidaan vanhushoivaan.**

[6] Esim. Lehtelä et al. (2016) Vuoden 2016 talousarvion vaikutukset perusturvaan. THL:n työpaperi 5/2016. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/130275/URN_ISBN_978-952-302-629-2.pdf?sequence=1;

[7] Esim. Elson, Diane (2017) Towards gender-equitable macroeconomic framework. Teoksessa Bargawi, Cozzi ja Himmelweit (toim.) *Economics and Austerity in Europe. Gendered Impacts and Sustainable Alternatives.* Routledge.

[8] De Henau, Jerome (2017) The case for free universal childcare in UK. Teoksessa *Economics and Austerity in Europe. Gendered Impacts and Sustainable Alternatives*; De Henau, Himmelweit, Łapniewska, and Perrons, 2016. *Investing in the Care Economy: A gender analysis of employment stimulus in seven OECD countries*. Report by the UK Women's Budget Group for the International Trade Union Confederation

[9] Tutkimustietoa sukupuolitietoisen budjetoinnin aloittamisesta ja kehittämisestä esim. Klatzer, Elisabeth ja Elomäki Anna (2016) Initial Mapping of Gender Budgeting Processes. EIGE/2016/OPER/09 – ei julkinen; O'HAgan, Angela (2015) Favourable conditions for the adoption and implementation of gender budgeting. Insights from comparative analysis. Politica Economica vol XXXI:2, 233-252.

- **Kehitetään sukupuolitietoista budjetointia ja vaikutusarvioinnin menetelmiä.** Talousarvion ohella sukupuolinäkökulma on sisällytettävä finanssi- ja talouspolitiikan linjan suunnitteluun.

Sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen toimeenpanon painopisteisiin

Sukupuolten tasa-arvo on läpileikkaavasti YK:n kestävän kehityksen agendalla ja sen indikaattoreissa. Tämän vuoksi sukupuolten tasa-arvo on valtavirtaistettava koko toimeenpanosuunnitelmaan. Sukupuolinäkökulma on kuitenkin huomioitu toiminstasuunnitelman painopisteissä ja toimenpiteissä puutteellisesti. Nostamme seuraavassa esiin toimenpiteitä, joiden kohdalla sukupuolinäkökulman huomiointi olisi erityisen tärkeää.

Vauhditetaan kestäviä julkisia hankintoja valtionhallinnossa ja kunnissa (1.5, s. 17)

Julkisiin hankintoihin käytetään noin 35 mrd. euroa vuosittain, joka on keskimäärin 16 % BKT:sta. Hankinnoista 2/3 tehdään kuntasektorilla. **Nämä hankintojen sukupuolivaikutukset tulee arvioida sukupuolten tasa-arvoa edistävien vaikutusten näkökulmasta mm. työllisyys, yrittäjyys ja palvelut**. Hankinnat eivät voi kohdistua vain miesvaltaisille aloille. Kun kunta luo edellytykset kuntalaisten ja kunnassa toimivien yritysten mahdollisuuksille toteuttaa kestäviä elämän- ja tuotantotapoja, tulee näiden tapojen koskea myös naisvaltaisia aloja.

Tuetaan kestävän kehityksen innovaatioita (1.6, s. 18)

Kestävän kehityksen innovaatiot nähdään toimeenpanosuunnitelmassa kapeasti ja sukupuolisokeasti. Tasa-arvovaje korostaa naisvaltaisten hoiva-, koulutus-, palvelu- ja tutkimusalan innovaatioita ja näihin aloihin tehtyjen investointien merkitystä tasa-arvoisen kestävän kehityksen toteutumiseksi. Esim. naisvaltaisella sote-alalla tarvitaan toimeenpanosuunnitelmassa mainittuja uusia tuotantotapoja ja liiketoimintakonsepteja sekä tapoja organisoida työtä. Pk-yrityksillä ja niiden kehittämillä innovaatioilla on suuri merkitys kokonaisvaltaisten ja sosiaalisten innovaatioiden suhteen. Vaikka toimeenpanosuunnitelmassa korostetut digitaaliset ratkaisut tukevat muutosta, nämä eivät kosketa erityisesti pk-yrityksiä. **Innovaatio- ja investointikäsitystä tulisi laajentaa, ja investointeja lisätä myös naisten yrittäjyyden tukemiseksi.** Innovatiiviset ja digitaaliset palvelumallit on käsiteltävä yhdenvertaisina investointikohteina. Investointien merkitys on sote-alan innovatiivisuudelle oleellinen. On tärkeää alkaa käsitellä ja kohdella hoivaa investoinnin arvoisena ja tunnustaa hoivainnovaatioiden taloudellinen merkitys. Myös hoivainnovaatioiden konseptoiminen ja niiden levittäminen laajasti ja jopa vientiin jää huomiotta ja rahoittamatta.[10] Hallituksen tulisi kehittää yhteistyössä kuntien, yritysten ja tutkimuslaitosten kanssa kestävän kehityksen innovatiivisia liiketoimintamahdollisuuksia myös naisvaltaisille aloille ja yrittäjävetoisille yrityksille (s.36).

Laaditaan ja toteutetaan kansallinen kestävän kaupunkikehityksen ohjelma (1.8 s. 19)

Kestävät kaupungit ja kunnat ottavat huomioon sukupuolinäkökulman ja edistävät sukupuolten tasa-arvoa Uuden kaupunkikehitysohjelman mukaisesti suunnittelussa, kaavoittamisessa, kehittämisessä, palveluissa, taloudessa, hallinnossa ja osallistumisessa. Paikallis- ja aluetason talouden suunnittelussa ja hallinnoinnissa tulee ottaa erityisesti huomioon sukupuolitietoinen budjetointi[11]. Kestävän kehityksen resurssiviisaita ratkaisuja kuten sote-palveluita,

[10] Merenheimo, Petra: **KUSTANNUSMÖRKÖ AIHEUTTAA NAISTEN HOIVAYRITYSTOIMINNAN NOIDANKEHÄN** http://www.tasaarvovaje.fi/?p=1327

[11] https://www2.habitat3.org/bitcache/97ced11dcecef85d41f74043195e5472836f6291?vid=588897&disposition=inline&op=view

asumista ja liikennettä on suunniteltava ja rahoitettava sukupuolitietoisesti. Kestävän kehityksen kaupunki ja kunta ehkäisee aktiivisesti naisiin kohdistuvaa väkivaltaa.

Toteutetaan toimintaohjelma vihapuheen ja rasismin estämiseksi ja yhteiskunnallisen osallisuuden edistämiseksi (2.5, s. 24)

Vihapuhe ja rasismi ovat sukupuolittuneita ilmiöitä. Toimintasuunnitelma ei erikseen mainitse naisiin kohdistuvaa vihapuhetta, joka liittyy kiinteästi maahanmuuttovastaisuuteen ja rasismiin[12]. Vihapuheen kohteiksi ovat joutuneet etenkin sukupuolten tasa-arvoa ja maahanmuuttajien ja muiden vähemmistöjen oikeuksia puolustaneet naiset ja naisjärjestöt. Naisiin kohdistuva vihapuhe pyrkii ehkäisemään naisten osallistumista yhteiskuntaan, ja se vaikeuttaa sukupuolinäkökulman esiin tuomista vaikuttamalla mm. naispoliitikkoihin ja naispuolisiin tutkijoihin. **Naisiin kohdistuvaan vihapuheeseen kaikilla tasoilla on vastattava aktiivisesti valtion toimin.**

Vahvistetaan iäkkäiden toimintakykyä ja turvataan tarvittavat palvelut (2.6, s. 25).

Tavoitetta lisätä vanhusten koti- ja omaishoitoa keinona taloudellisesti kestäviin palveluihin on tarkasteltava sukupuolinäkökulmasta. Koti- ja omaishoidon lisäämisen nähdään tuovan säästöjä, kun kalliina pidetyn laitoshoidon tarve vähenee. Koti- ja omaishoito ovat edullisia vaihtoehtoja, jos kustannuksina ymmärretään vain julkiselle taloudelle aiheutuvat rahassa mitattavat menot. Valtion ja kuntien vähenevät menot kuitenkin kasautuvat enimmäkseen naisista koostuvien omaishoitajien sekä kotihoidon aukkoja paikkaavien ja palvelutilkkutäkkiä kokoonkursivien omaisten arkeen.[13] Hallituksen pyrkimys parantaa omaishoitajien asemaa on tasa-arvonäkökulmasta tärkeä, sillä yli 70% heistä on naisia[14]. Jotta tavoite omaishoidon lisäämisestä olisi oikeudenmukainen, on omaishoitoa tuettava runsailla, laadukkailla ja yhtäläisesti kaikkien saatavilla olevilla palveluilla. **On myös varmistettava, ettei siirtymä koti- ja omaishoitoon siirrä hoivavastuuta valtiolta nimenomaan naisten palkattomaksi ja heikosti korvatuksi työksi.**

Uudistetaan ammatillinen koulutus ja toimeenpannaan reformi (2.7, s. 25)

Ammatillista koulutusta käsittelevässä osiossa ei tuoda esiin, että reformia edeltää 190 miljoonan euron leikkaus, joka heikentää ammatillisten oppilaitosten mahdollisuuksia tarjota koulutusta. Tämä uhkaa erityisesti maaseudun ja lähiöiden poikien mahdollisuuksia saavuttaa peruskoulun jälkeistä työllistymistä turvaavaa tutkintoa, kun koulutuksen alueellinen saatavuus heikkenee. Jo nyt viidesosa alle 25-vuotiaista nuorista miehistä ja yli 15 % nuorista naisista on työn tai koulutuksen ulkopuolella. **Ammatillisen koulutuksen heikentyminen saattaa lisätä nuorten miesten jo nyt korkeaa syrjäytymisastetta ja heikentää myös naisten asemaa.**

Toimeenpanon keskeiset politiikkaperiaatteet (luku 3)

Tasa-arvovaje muistuttaa, että **kestävän kehityksen ohjelman toimeenpanon keskeiset politiikkaperiaatteet (luku 3, s. 29–40) koskevat myös kansallista tasa-arvopolitiikkaa**. Pitkäjänteisyyden periaate merkitsee sitä, ettei tasa-arvopolitiikan jatkuvuus saa katketa hallitusten vaihdosten myötä. Johdonmukaisuuden periaate vaatii sitä, ettei muilla politiikan osa-alueilla kuten talouspolitiikassa tehdä päätöksiä, jotka ovat ristiriidassa tasa-arvotavoitteiden kanssa. Omistajuuden

[12] Esim. Keskinen, Suvi 2011. Antifeminism and white identity politics. Political antagonisms in radical right-wing populist and anti-immigration rhetoric in Finland. *Nordic Journal of Migration research, 3(4) • 2013 • 225-232.*

[13] Sointu, Liina (2016) Kalliit hoivapalvelut, edullinen omaishoito? http://www.tasaarvovaje.fi/?p=881; Leena Eräsaari (2014) Julkisten palveluiden muutokset ja naisten asema. *Sukupuolentutkimus* 3:2014, s. 32-36.

[14] Rakas mutta raskas työ. Kelan omaishoitohankkeen ensimmäisiä tuloksia. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/144109/Tyopapereita69.pdf?sequence=1

ja osallisuuden periaate velvoittaa vahvistamaan tutkijoiden ja kansalaisjärjestöjen osallistumista tasa-arvopolitiikan suunnitteluun, toimenpanoon ja seurantaan.

Kestävän kehityksen tavoitteet sukupuolten tasa-arvo mukaan lukien on toimeenpanosuunnitelman mukaan sisällytettävä politiikan ja hallinnon pääprosesseihin, kuten hallitusohjelmaan, lainsäädäntöön, budjetointiin, tulosohjaukseen sekä henkilöstöhallintoon (s. 34). Toimeenpanosuunnitelma velvoittaa siten hallitusta vastaamaan sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisessa todettuihin puutteisiin[15]. **Tasa-arvo tulee tulevaisuudessa aina sisällyttää hallitusohjelmaan, lakien sukupuolivaikutukset on arvioitava systemaattisesti ja sukupuolitietoisen budjetoinnin menetelmiä ja tasa-arvonäkulman sisällyttämistä tulosohjaukseen on kehitettävä.**

Kun tutkimuksen roolia kestävän kehityksen politiikassa ja päätöksenteossa vahvistetaan (A.5., s. 31), on **monitieteinen tasa-arvotutkimus huomioitava**. Tasa-arvovaje yhtyy näkemykseen, että kestävän kehityksen tavoitteita on syytä pyrkiä ymmärtämään myös uusien aineistojen tieteellisen tutkimuksen kautta ja ymmärtämään ihmisten käyttäytymistä. Sukupuolinäkökulmaisen tutkimuksen tulee olla läsnä myös kestävän kehityksen tutkimusyhteisössä, sillä tasa-arvo itsessään ja poikkileikkaavasti kestävän kehityksen tavoite ja edellytys. Talouspolitiikan arviontineuvostossa tulee olla pysyvästi tasa-arvo-osaaja. Myös kestävän kehityksen toimikuntaan tulisi saada tasa-arvotutkimuksen edustus[16]. Agenda 2030 viestintäsuunnitelmassa on tärkeää osallistaa myös tutkimusyhteisöt ja tasa-arvotoimijat keskustelun ja tiedonvälityksen vuoksi.

Sukupuolten tasa-arvo on huomioitava kestävän kehityksen politiikkajohdonmukaisuutta tukevissa toimissa (B1, s. 34-35). Agenda2030:n toimeenpanon vuosittainen raportointi osana hallituksen vuosikertomusta (HVK) on tärkeä uusi keino seurata tasa-arvon toteutumista kokonaisvaltaisesti. Raportoinnissa tulee näkyä tilanne sukupuolten tasa-arvon osalta yleisesti ja eri väestöryhmien osalta. Kansliapäälliköille kuuluu myös vastuu sukupuolten tasa-arvon seurannasta toimeenpanossa.

Arviointi, seuranta ja raportointi (luku 4)

Esitämme seuraavassa ehdotuksia sen varmistamiseksi, että sukupuolten tasa-arvo otetaan huomioon toimintasuunnitelman arvioinnin, seurannan ja raportoinnin prosesseissa.

Kun keväästä 2017 alkaen kukin hallinnonala sisällyttää vuosikertomusosuuteensa kuvauksen kestävän kehityksen ja Agenda2030:n edistämisestä hallinnonalallaan (4.1, s. 42–43), tulee **sukupuolten tasa-arvon olla mukana omana kohtana ja läpileikkaavasti**. Näin hallituksen vuosikertomus antaa kokonaisvaltaisen kuvan Agenda2030:n edistämisestä valtionhallinnossa sukupuolten tasa-arvon osalta.

Kun järjestetään vuosittainen kansallinen keskustelu kestävän kehityksen tilasta Suomessa (4.3, s. 43), on tasa-arvotutkijat, -toimijat - ja -asiantuntijat osallistettava osana tiedeyhteisöä ja kansalaisjärjestökenttää. Kehotamme toimimaan yhteistyössä kaikkien asianomaisten sidostahojen kanssa, kuten työnantajajärjestöjen, ammattiliittojen, ihmisoikeus- ja naisjärjestöjen, yliopistojen ja tutkimuslaitosten ja joukkoviestinten kanssa. On tärkeää, että kansanedustajilla on selkeä valvonta ja osallsitumismahdollisuus toimeenpanon seurantaan.

[15] Elomäki, Anna (2014) Sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen valtionhallinnossa 2004-2014. Arvioiva selvitys;
Keski-Hakuni, Laura Emelia (2015) Miten sukupuolivaikutusten arviointi toteutuu valtion talousarvioesityksen valmistelussa? https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/153752/KeskiHakuni_Laura_Emelia_pro_gradu.pdf?sequence=1

[16] http://www.ym.fi/fi-fi/Ymparisto/Kestava_kehitys/Kestavan_kehityksen_toimikunta/Toimikunnan_kokoonpano

Päivitettäessä kestävän kehityksen kansalliset seurantaindikaattorit (4.2, s. 43) **on varmistettava, että ne ovat sukupuolen mukaan eriteltyjä ja sukupuolten tasa-arvoa mittaavia.** Seuranta ja (väli)arviointi on toteutettava yhteistyössä tutkimuslaitosten, tutkijoiden ja kansalaisjärjestöjen kanssa. Käytetyn **tutkimus- ja tilastotiedon tulee olla sukupuolen, iän ja vähemmistöjen mukaan eriteltyä**. Tämä vaatii tutkimusrahoituksen ml. tasa-arvotutkimuksen pitkäjänteistä vahvistamista kestävän kehityksen seurannan tueksi. Vaikka suomessa on hyvät tilastotiedot, lisätietoa tarvitaan sukupuolen mukaan eriteltynä agendan seurantaa varten. Sukupuolitietoiset indikaattori ja tieto ovat välttämättömiä, jotta tarpeellinen tieto kestävän kehityksen tilasta on saatavilla ja tulevat toimeenpiteet osataan arvioida.

Kun Suomen kestävän kehityksen tilasta raportoidaan joka neljäs vuosi (4.4.) sekä evaluoidaan Suomen kestävän kehityksen politiikkaa ja Agenda2030:n kansallista toimeenpanoa vuonna 2019 (4.5) **tulee tasa-arvon olla yksi painopisteistä. Raportointiin osallistuvien asiantuntijoiden ja evaluoijien valinnan yhtenä kriteerinä tulee olla tasa-arvoasiantuntijuus**.

Hallinnonalojen vastuu toimeenpanosta, resurssit sekä koordinaatio (luku 5)

Tasa-arvoasiantuntijoiden roolia on vahvistettava kestävän kehityksen toimikunnassa, jonka keskeisenä tehtävänä on Agenda2030:n toimeenpanon kytkeminen osaksi kansallista kestävän kehityksen työtä sekä Agenda2030n toimeenpanon seuranta ja arviointi.

Agenda2030:n kansallisen toimeenpanon koordinaatiosta sekä kansallisen kestävän kehityksen politiikan tuesta vastuussa olevalla koordinaatiosihteeristöllä ja tätä tukevan keskeisten ministeriöiden edustajista koostuvan kestävän kehityksen koordinaatioverkostolla sekä indikaattorien päivityksestä vastaavalla kestävän kehityksen seurantaverkostolla **tulee olla riittävä tietotaito sukupuolten tasa-arvon toteutumisesta ja sukupuolivaikutusten arvioinnista aktiivisena tukenaan**.

Lausunnon ovat laatineet Tasa-arvovaje -työryhmän jäsenet FT Anna Elomäki ja hankkeen tiedottaja, tasa-arvoasiantuntija VTM Hanna Kemppainen

Anna Elomäki, tutkijatohtori, Helsingin yliopisto, anna.elomaki@helsinki.fi
Hanna Kemppainen, tasa-arvoasiantuntija, tasaarvovajehanke@gmail.com

Lausunnon allekirjoittavat:

Johanna Kantola, akatemiatutkija, Helsingin yliopisto, johanna.kantola@helsinki.fi
Anu Koivunen, professori, Tukholman yliopisto, anu.koivunen@ims.su.se
Hanna Ylöstalo, tutkijatohtori, Tampereen yliopisto, hanna.ylostalo@uta.fi